

**Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης
(ΑΣΠΑΙΤΕ)**

**ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ: ΠΛΙΟΓΚΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ**

ΓΙΑΝΟΥΣ ΚΟΡΤΣΑΚ

ΓΚΑΝΤΑΡΑ ΕΥΓΕΝΙΑ
ΚΑΛΑΪΤΣΙΔΟΥ ΜΑΡΙΝΑ
ΝΕΣΤΟΡΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
ΣΑΧΑΡΙΔΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

Πίνακας περιεχομένων

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή.....	2
2. Η βιογραφία του	3
2.1 Η εκπαίδευσή του	3
2.2 Η κοινωνική του δραστηριότητα.....	4
3. Το έργο του.....	7
3.1 Το έργο του σε σχέση με την οργάνωση των ορφανοτροφείων	8
3.2 Το έργο του σε σχέση με την σχολική εκπαίδευση	10
3.3 Το έργο του για τα δικαιώματα του παιδιού.....	11
3.4 Το πλούσιο συγγραφικό του έργο	12
3.5 Οι επικρίσεις που δέχθηκε για το έργο του	16
4. Η συνεισφορά του στην εξέλιξη της παιδαγωγικής σκέψης	17
5. Συμπεράσματα.....	20
6. Βιβλιογραφία.....	21

1. Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία μελετάει τον Γιάνους Κόρτσακ και έχει ως στόχο να παρουσιάσει τη βιογραφία του, το έργο του και τη συνεισφορά του στην εξέλιξη της παιδαγωγικής σκέψης. Βάσει βιβλιογραφικής ανασκόπησης, αναπτύσσονται όλα τα παραπάνω και τονίζεται η συμβολή του στην παιδαγωγική επιστήμη. Ο Κόρτσακ, ένας από τους πιο εξέχοντες παιδαγωγούς του 20ού αιώνα, άφησε ανεξίτηλο το αποτύπωμά του στον τομέα της εκπαίδευσης και της φροντίδας των παιδιών. Η μελέτη της φιλοσοφίας του και των εκπαιδευτικών του αρχών παρέχει πολύτιμα διδάγματα για τη σύγχρονη παιδαγωγική, επισημαίνοντας τη σημασία της ελευθερίας, της αξιοπρέπειας και του σεβασμού στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών.

2. Η βιογραφία του

Ο Γιάνους Κόρτσακ γεννήθηκε στις 22 Ιουλίου 1878 ή 1879 στη Βαρσοβία της Πολωνίας. Η ημερομηνία γέννησής του δεν έχει καθοριστεί με βεβαιότητα λόγω έλλειψης Πιστοποιητικού γέννησεως, επειδή ο πατέρας του δεν το είχε εκδώσει για μεγάλο χρονικό διάστημα και έτσι ο Κόρτσακ ανέφερε και τις δύο ημερομηνίες. Ήταν παιδίατρος, παιδαγωγός, συγγραφέας, δημοσιογράφος, κοινωνικός ακτιβιστής και αξιωματικός του πολωνικού στρατού. Το πραγματικό του όνομα ήταν Χένρυκ Γκόλντσμυτ. Ήταν επίσης γνωστός και ως Γερο-δόκτωρ ή ο Κύριος δόκτωρ. Θεωρείται πρόδρομος στην υπεράσπιση και την προώθηση θεμάτων που αφορούν τα δικαιώματα και την πλήρη ισότητα των παιδιών.

Όταν ήταν μικρός, ήταν ένα ήσυχο μοναχικό παιδί, που υπέφερε από την ψυχρή και αυστηρή ατμόσφαιρα που επικρατούσε στο οικογενειακό του περιβάλλον. Μπορούσε να παίζει ώρες ολόκληρες μόνος του και να αρκείται στις προσωπικές παρατηρήσεις και ονειροπολήσεις. «Ένας ονειροπόλος» συνήθιζε να λέει ο πατέρας του, «ένας φιλόσοφος» διαπίστωνε η γιαγιά του. Έκανε μεγάλες σκέψεις για μικρά πράγματα εισπράττοντας όμως την αποδοκιμασία του πατέρα του. «Ο πατέρας μου με χαρακτήριζε βλάκα, ανόητο και, όταν θύμωνε, ηλίθιο και γάιδαρο. Μόνο η γιαγιά πίστευε στο άστρο μου. Διαφορετικά, για τον πατέρα μου ήμουν τεμπέλης, κλαψιάρης, ηλίθιος και άχρηστος».

2.1 Η εκπαίδευσή του

Από το 1891 έως το 1898 φοίτησε στο Γυμνάσιο Praga. Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι υπάρχει μια αναμνηστική πλάκα προς τιμήν του Κόρτσακ σε αυτό το κτίριο σήμερα. Επίσης, από το 1898 έως το 1904, σπούδασε στην Ιατρική Σχολή του Αυτοκρατορικού Πανεπιστημίου της Βαρσοβίας και απέκτησε το δίπλωμά του στις 17 Μαρτίου 1905. Το 1900, φοίτησε στο παράνομο "Ιπτάμενο Πανεπιστήμιο", όπου δίδασκαν εξέχοντες Πολωνοί μελετητές, καθηγητές χωρίς έδρες, παρέχοντας γνώσεις σε υψηλότερο επίπεδο από το πανεπιστήμιο, υπό την κηδεμονία των τσαρικών αρχών.

Στα φοιτητικά του χρόνια γνώρισε από προσωπική εμπειρία τη ζωή των φτωχών συνοικιών, του προλεταριάτου και του λούμπεν προλεταριάτου. Ανήκε επίσης στη μασονική στοά «Αστέρι της Θάλασσας» της Διεθνούς Ομοσπονδίας "Le

Droit Humain", η οποία δημιουργήθηκε με σκοπό να «συμφιλιώσει όλους τους ανθρώπους, τους οποίους χωρίζουν θρησκευτικοί φραγμοί και την αναζήτηση της αλήθειας, διατηρώντας παράλληλα το σεβασμό για τον άλλο άνθρωπο».

Μετά την απόκτηση του πτυχίου της Ιατρικής εργάστηκε ως τοπικός γιατρός στο Νοσοκομείο Παίδων Bersonand Bauman στη Βαρσοβία. Το νοσοκομείο προοριζόταν για παιδιά εβραϊκής καταγωγής, τα οποία περιθάλπονταν δωρεάν.

Το καλοκαίρι του 1899 ταξίδεψε στην Ελβετία, κυρίως στη Ζυρίχη, όπου γνώρισε τις δραστηριότητες και το παιδαγωγικό έργο του Pestalozzi και επισκέφθηκε επίσης στη Βασιλεία, το Σιωνιστικό Συνέδριο. Στο τέλος τις ίδιας χρονιάς, συνελήφθη για τις δραστηριότητές του στο αναγνωστήριο της Φιλανθρωπικής Εταιρίας της Βαρσοβίας και κρατήθηκε για σύντομο χρονικό διάστημα. Τα έτη 1907-1908 σπούδασε παιδιατρική στο Βερολίνο με ιδιώτες επιστήμονες και έκανε πρακτική άσκηση σε παιδιατρικές κλινικές.

Τα χρόνια από το 1907 έως το 1910-1911 επιμορφώνονταν στο εξωτερικό, όπου παρακολουθούσε διαλέξεις, έκανε πρακτική στις παιδικές κλινικές και επισκεπτόταν τα εκπαιδευτικά και φιλανθρωπικά ιδρύματα. Σχεδόν ένα χρόνο έμεινε στο Βερολίνο (1907-1908), τέσσερις μήνες στο Παρίσι (1910) και ένα μήνα στο Λονδίνο (1910 ή 1911).

Το 1910 παρέμεινε για έξι μήνες στο Παρίσι για να συμπληρώσει τις ιατρικές σπουδές του. Το ίδιο έτος παρέμεινε για ένα μήνα στο Λονδίνο όπου επισκέφθηκε το σχολείο και το καταφύγιο παιδιών στο Forest Hill. Στη συνέχεια ανέπτυξε συνεργασίες με τα περιοδικά "Krytyka Lekarska" (1906-1907), "Wiedza" (Hospital Pictures, 1908-1909), "Medicine and Medical Chronicle" (1909-1910), "Przegląd Pediatriczny" (1911). Ταυτόχρονα, έκανε και διαλέξεις στον τομέα της παιδιατρικής, στο Σύλλογο Μαιών και στο Σύλλογο Νέων.

2.2 Η κοινωνική του δραστηριότητα

Από το 1900 ως το 1915 υπήρξε μέλος της Εταιρείας Θερινών Κατασκηνώσεων. Το 1902 ανέπτυξε δραστηριότητα στα ελεύθερα αναγνωστήρια της Φιλανθρωπικής Εταιρείας της Βαρσοβίας, συγκεντρώνοντας εκπροσώπους της φιλελεύθερης διανόησης της Βαρσοβίας. Την ίδια χρονιά, το 1902 διετέλεσε μέλος της Εταιρείας Υγιεινής της Βαρσοβίας, μία από τις λίγες νόμιμες Πολωνικές ενώσεις που διεξάγουν κοινωνικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Τα έτη 1904 και 1907

ήταν άμισθος δάσκαλος σε καλοκαιρινές κατασκηνώσεις για εβραϊκά αγόρια και το 1908 για χριστιανά αγόρια. Τον Ιούνιο του 1905, ως γιατρός κλήθηκε στον τσαρικό στρατό, στο μέτωπο της Άπω Ανατολής και συμμετείχε στον ρωσοϊαπωνικό πόλεμο. Υπηρέτησε στο Χαρμπίν. Από τα παιδιά της Μαντζουρίας έμαθε κινέζικα. Στα τέλη Μαρτίου του 1906 επέστρεψε στη Βαρσοβία

Το 1906 εξέδωσε το βιβλίο του «Το παιδί του σαλονιού», το οποίο έτυχε πολύ καλής αποδοχής από τους αναγνώστες και τους κριτικούς. Το 1909 συμμετείχε στο διοικητικό συμβούλιο της Εταιρείας και το ίδιο έτος συνελήφθη για πολιτικούς λόγους. Πέρασε κάποιο χρονικό διάστημα στο ίδιο κελί με τον Ludwik Krzywicki, κοινωνιολόγο και σοσιαλιστή ακτιβιστή. Τον ίδιο χρόνο εντάχθηκε στον εβραϊκό Σύλλογο «Βοήθεια στα Ορφανά». Αυτός ο σύλλογος λίγα χρόνια αργότερα έχτισε το δικό του ορφανοτροφείο το «Σπίτι των Ορφανών», στον οποίο διευθυντής έγινε ο ίδιος ο Κόρτσак. Το 1910 συμμετείχε στην επιτροπή για την κατασκευή του κτιρίου του Ορφανοτροφείου (θέτοντας τον θεμέλιο λίθο στις 14 Ιουνίου 1911).

Το 1911 συνεργάστηκε με το 5ο Παράρτημα της Εταιρείας Πολωνικού Πολιτισμού, το οποίο μετά την επανάσταση του 1905 διεξήγαγε εκπαιδευτικές δραστηριότητες στους κύκλους της εργατικής τάξης (συνολικά 14 κύκλοι). Στις 7 Οκτωβρίου 1912 άρχισε να εργάζεται ως Διευθυντής του Ορφανοτροφείου σε ένα νεόκτιστο κτίριο και δεν έπαιρνε αμοιβή για αυτό το έργο. Στις 27 Φεβρουαρίου 1913 έγιναν τα επίσημα εγκαίνια του Οίκου με λειτουργία στην αίθουσα αναψυχής και ομιλία του ιεροκήρυκα της Μεγάλης Συναγωγής, Σαμουήλ Αβραάμ Πόζνανσκι. Ο Κόρτσак εκφώνησε προγραμματική ομιλία προς τα εγκαίνια του Ορφανοτροφείου.

Κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου κλήθηκε εκ νέου στον τσαρικό στρατό. Υπηρέτησε ως κατώτερος επιμελητής του νοσοκομείου της εκστρατευτικής μεραρχίας, κυρίως στην Ουκρανία. Το 1917 ανεκλήθη σε ιατρική εργασία σε άσυλα για τα παιδιά της Ουκρανίας κοντά στο Κίεβο. Δύο χρόνια νωρίτερα, κατά τη διάρκεια των σύντομων διακοπών στο Κίεβο, συναντήθηκε με τη Maria Falska (Πολωνή κοινωνική ακτιβίστρια και αγωνίστρια υπέρ της εθνικής ανεξαρτησίας), η οποία διεύθυνε τότε μια εκπαιδευτική εστία για αγόρια από την Πολωνία.

Μετά τη λήξη της υπηρεσίας του στον ρωσικό στρατό, στο βαθμό του λοχαγού τον Ιούνιο του 1918 επέστρεψε στη Βαρσοβία. Μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Πολωνίας (11 Νοεμβρίου 1918), πάλι επέστρεψε στο στρατό. Αλλά

αυτή τη φορά επιστρατεύτηκε στον αναγεννημένο πολωνικό στρατό. Κατά τη διάρκεια του πολωνο-μπολσεβικικού πολέμου (1919-1921) εργάστηκε ως γιατρός σε στρατιωτικά νοσοκομεία στο Λοτζ και στη Βαρσοβία. Τότε αρρώστησε από τύφο. Για την υπηρεσία του πήρε προαγωγή στο βαθμό του ταγματάρχη του Πολωνικού Στρατού. Στις 7 Αυγούστου 1942 θανατώθηκε μαζί με τους μαθητές του, στο ναζιστικό στρατόπεδο θανάτου στην Τρεμπλίνκα. Το 1948 του απονεμήθηκε μετά θάνατον το παράσημο «ο Σταυρός του Ιππότη της Αναγεννημένης Πολωνίας».

Η τελευταία εγγραφή στο ημερολόγιο του Γιάνους Κόρτσακ έγινε στις 4 Αυγούστου 1942. Διαβάζοντας τις τελευταίες σκέψεις του, στα μάτια μας έρχεται η εικόνα ενός ανθρώπου, για τον οποίο πάντα το πιο σημαντικό ήταν αυτό που μας ενώνει ως ανθρώπινα όντα, ο σεβασμός για τον άλλο, η αλληλεγγύη, η υπευθυνότητα στις σχέσεις και στα έργα. Οι εθνικές ή φυλετικές διαφορές δεν χωρούσαν στον ιδεώδη κόσμο αυτού του σοφού και ευαίσθητου Πολωνοεβραίου. Είχε πίστη στον άνθρωπο, στη δυνατότητα ανατροφής και εκπαίδευσης ενός θαρραλέου και ευγενούς ανθρώπου. Είχε πίστη σε αυτόν τον άνθρωπο, που μεγαλώνει χωρίς βία. Η βία εντούτοις ήταν παρούσα, δίπλα του, τόσο κοντά του. Πόσο κρίμα που δεν μπόρεσε να τους εκπαιδεύσει όλους! Αλλά «τα πράγματα ήταν έτσι όπως ήταν».

Σε αυτές τις τελευταίες σημειώσεις του ημερολογίου του υπάρχει όμως και κάτι άλλο που συγκινεί αφάνταστα. Τις κρατούσε στο γκέτο, ακριβώς εκείνες τις ημέρες της λεγόμενης «Μεγάλης Δράσης», δηλαδή του κύριου σταδίου της εξόντωσης του πληθυσμού του γκέτο της Βαρσοβίας από τους Γερμανούς. Και ο Κόρτσακ...πότιζε λουλούδια.

3. Το έργο του

«όταν ένα παιδί γελάει, ολόκληρος ο κόσμος χαμογελάει μαζί του»

Ο Γιάνους Κόρτσακ ήταν μια εξέχουσα γνωστή προσωπικότητα που έχαιρε σεβασμό στην εποχή του. Ως γιατρός, Ο Κόρτσακ αρχικά αφιερώθηκε στην φροντίδα ιδιαίτερα των παιδιών φτωχών οικογενειών στην Βαρσοβία. Γρήγορα όμως συνειδητοποίησε ότι η συνολική υγεία των παιδιών δεν εξαρτάται μόνο από την υγειονομική περίθαλψη αλλά και από τις συνθήκες διαβίωσης, την εκπαίδευση και την συναισθηματική τους ανάπτυξη. Η συνειδητοποίηση του αυτή, τον ώθησε στο να ασχοληθεί όχι μόνο με την ιατρική φροντίδα των παιδιών αλλά και με την εκπαίδευση τους γενικότερα, ξεπερνώντας έτσι τα στενά όρια της παιδιατρικής επιστήμης.

Ταυτόχρονα, επιθυμώντας να επικοινωνήσει το όραμα και τις ιδέες του, υπήρξε πολυγραφότατος και εξαιρετικά δραστήριος. Η συμμετοχή του στα κοινά ήταν αξιοσημείωτη, οι δράσεις ως ομιλητής σε συνέδρια και ημερίδες υπήρξε πολυσχιδής ενώ ο ίδιος συνέγραψε περισσότερα από 24 βιβλία και 1400 άρθρα σε έγκριτα περιοδικά. Παράλληλα, αρθρογραφούσε συστηματικά και σε εφημερίδα της εποχής προσπαθώντας να μιλήσει για τις παιδαγωγικές του ιδέες και το όραμα του, ενώ υπήρξε ενεργός σχολιαστής των ιδεών του στην δημόσια ζωή, μέσω ραδιοφωνικών εκπομπών κοινής αποδοχής.

Η πραγματική παιδαγωγική φιλοσοφία του αναπτύχθηκε, διαμορφώθηκε και δοκιμάστηκε στην πράξη στα δύο ορφανοτροφεία που ο ίδιος διηύθυνε. Τα σχολεία - ορφανοτροφεία που δημιούργησε, είχαν ως επίκεντρο τον μαθητή, λειτουργούσαν με ορούς ισονομίας, δημοκρατίας και ελεύθερης έκφρασης και στο επίκεντρο όλων τοποθετούνταν ο σεβασμός στα δικαιώματα και στις ξεχωριστές ανάγκες του παιδιού. Επρόκειτο στην ουσία για δημοκρατικές κοινότητες, σχολεία εμπιστοσύνης και δημιουργικότητας που σεβόμενα τις αρχές της αγωγής, εισήγαγαν σημαντικές καινοτομίες, όπως το παιδικό κοινοβούλιο και το παιδικό δικαστήριο, την απαγόρευση της σωματικής τιμωρίας, την συνεργατική μέθοδο εργασίας μέσω των οποίων τα παιδιά μάθαιναν τις αξίες της δικαιοσύνης, της συνεργασίας και της συλλογικής ευθύνης. Επιπρόσθετα, ο Κόρτσακ ήταν από τους πρώτους παιδαγωγούς που μίλησαν ανοιχτά και αναλυτικά για την ανάγκης θεμελίωσης των δικαιωμάτων του παιδιού, σε μια δύσκολη εποχή όπου τα παιδιά θεωρούνταν περιουσία είτε των γονιών είτε του κράτους.

Ο Γιάνους Κόρτσακ εμπνεύστηκε και έθεσε προς διαβούλευση στην τότε κοινωνία μια -εκ των υστέρων χαρακτηριζόμενη από τους μελετητές του- magna carta libertatis, ένα κατάλογο των σημαντικών αρχών σχετικών με τις αυτονόητες ελευθερίες του παιδιού, τις οποίες διατύπωσε με σκοπό την θέσπιση και τον καθολικό σεβασμό αυτών που σήμερα ονομάζουμε «Δικαιώματα του παιδιού».

Οι βασικές αρχές του έργου του Γιάνους Κόρτσακ συνοψίζονται στα εξής:

- Σεβασμός στο παιδί: τα παιδιά είναι αυτόνομες προσωπικότητες με δικαιώματα και όχι «μικροί ενήλικες» που χρειάζονται διαμόρφωση για να αποκτήσουν αξία.
- Δημοκρατία και αυτονομία: τα παιδιά πρέπει να έχουν φωνή, να ακούγονται και να συμμετέχουν στις αποφάσεις που τα αφορούν.
- Εκπαίδευση μέσω αγάπης και κατανόησης: τα παιδιά πρέπει να διαβιώνουν σε περιβάλλοντα που ενθαρρύνουν την συναισθηματική και πνευματική τους ανάπτυξη.

3.1 Το έργο του σε σχέση με την οργάνωση των ορφανοτροφείων

«Η αγάπη για τα παιδιά δεν σημαίνει μόνο να τα προστατεύσουμε από την ζωή, αλλά και να τα προετοιμάσουμε για αυτήν»

Ο Γιάνους Κόρτσακ διηύθυνε δύο ορφανοτροφεία στην Βαρσοβία. Ο ίδιος δεν ήταν απλώς διευθυντής αλλά ζούσε στην ουσία μαζί τους. Επρόκειτο για το ορφανοτροφείο - σχολείο «Dom Sierot» (Σπίτι των Ορφανών, 1912), το οποίο χρηματοδοτούνταν από τον εβραϊκό σύλλογο: «βοήθεια για τα ορφανά εβραϊόπουλα». Από το 1919, μαζί με τη Maria Falska ο Κόρτσακ είχε συνδημιουργήσει ένα άλλο ίδρυμα φροντίδας – ορφανοτροφείο, το «Nasz Dom» (Το Σπίτι μας) για τα ορφανά πολωνόπουλα, όπου εφάρμοσε και τις παιδαγωγικές του αρχές.

Το έργο του στα ορφανοτροφεία αποτελεί πρότυπο ανθρωπιστικής δράσης και παιδαγωγικής εξέλιξης. Οι καινοτόμες ιδέες του βασίστηκαν στον σεβασμό της δημοκρατικότητας στην αγωγή των παιδιών και φυσικά στην αγάπη. Στα ορφανοτροφεία που δημιούργησε, το σχολείο ήταν μια αληθινά δημοκρατική κοινότητα, με κύριους άξονες την εμπιστοσύνη και την δικαιοσύνη. Πρωταρχική σημασία έδινε στον σεβασμό στο ίδιο το παιδί. Πίστευε ότι τα παιδιά είναι αυτόνομες

προσωπικότητες με δικαιώματα και όχι απλώς «μικροί ενήλικες» με διαφορετικές ψυχοκοινωνικές ανάγκες που απλώς χρειάζονται συνδιαμόρφωση από τους «μεγάλους» ώστε να διαπλάσουν χαρακτήρα και να αποκτήσουν αξία για την κοινωνία.

Πίστευε επίσης στην αρχή της αυτονομίας αλλά και στην σημασία της δημοκρατίας και για αυτό, στα ορφανοτροφεία που διηύθυνε, εισήγαγε ένα καινοτόμο σύστημα δημοκρατικής διοίκησης με βασικούς «διοικητές» τα παιδιά που έβρισκαν την δική τους φωνή και συμμετείχαν ενεργά, αλλά και συλλογικά στις αποφάσεις που τα αφορούσαν. Σε αυτά ξεχώριζε το παιδικό δικαστήριο, το παιδικό κοινοβούλιο, την συνεργατική μέθοδος μάθησης, την απαγόρευση της σωματικής τιμωρίας, την έκδοση μαθητικής εφημερίδας και την έμφαση στις τέχνες, την γραφή και την δημιουργία.

Οι σημαντικότερες αρχές της διοίκησης, οι οποίες εφαρμόζονταν στα σχολεία αυτά, ήταν:

- Η Δημοκρατία: τα παιδιά συμμετείχαν τα ίδια στην διοίκηση του ορφανοτροφείου στο οποίο φοιτούσαν, μέσω συμβουλίων και συνελεύσεων. Ταυτόχρονα, υπήρχε ένα ανοιχτό «δικαστήριο παιδιών» όπου τα παιδιά επέλυαν μόνα τους τις διαφορές τους.
- Η Αυτονομία: τα παιδιά ενθαρρύνονταν να λαμβάνουν αποφάσεις για τα θέματα που τα αφορούσαν, αλλά και να επωμιστούν ευθύνες, μέσω συγκεκριμένων καθηκόντων, φροντίδας του χώρου στον οποίο διαβιούσαν ή μέσω της προετοιμασίας του φαγητού καλλιεργώντας έτσι την έννοια της συνεργατικότητας και της προσφοράς.
- Η Εκπαίδευση μέσω της καθημερινότητας: ο Κόρτσακ θεωρούσε ότι η καθημερινότητα μπορεί να προσφέρει ευκαιρίες για μάθηση, έτσι που οι δυσκολίες, οι προκλήσεις και τα προβλήματα εντός του σχολείου - ορφανοτροφείου γινόταν εργαλεία παιδαγωγικής αλλά και αγωγής.
- Ο Σεβασμός στα δικαιώματα των παιδιών: τα παιδιά αντιμετωπίζονταν ως πλήρως ισότιμοι άνθρωποι, με δική τους φωνή, αλλά και μοναδικότητα.

Εκείνος καθοδηγούσε με υπομονή και μεθοδικότητα τα παιδιά στην ελευθερία και στην αυτοπραγμάτωση χωρίς παράλληλα να διστάζει να αναλάβει την ευθύνη του

παιδαγωγού. Υποστήριζε ότι ο δάσκαλος που φοβάται πιθανές δυσάρεστες εξελίξεις και αποφεύγει να αναλαμβάνει ευθύνες, γίνεται τελικά ο τύραννος των παιδιών

3.2 Το έργο του σε σχέση με την σχολική εκπαίδευση

«Για να διορθωθεί ο κόσμος, πρέπει πρώτα να διορθωθεί η εκπαίδευση»

Σε σχέση με την σχολική εκπαίδευση, ο Γιάνους Κόρτσακ θεωρούσε ιδιαίτερα σημαντική την ανάπτυξη κατάλληλου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος με έμφαση στην συναισθηματική και πνευματική ανάπτυξη των παιδιών. Έτσι, η καθημερινή ζωή στο ορφανοτροφείο ήταν οργανωμένη, αλλά όχι καταπιεστική. Οι ημέρες των παιδιών περιλάμβαναν σχολική εκπαίδευση στα μαθήματα, ελεύθερο χρόνο για παιχνίδι και πολλές δημιουργικές δραστηριότητες, όπως επίσης και συλλογικές αποφάσεις για τα κοινά θέματα και καθολική συμμετοχή. Ο σκοπός ήταν η μάθηση να ενσωματώσει εκπαιδευτικές δραστηριότητες ώστε να καλλιεργήσει τις δεξιότητες και τα ταλέντα των παιδιών ενώ σε σχέση με τον πολιτισμό, ο Κόρτσακ ενθάρρυνε την συμμετοχή σε θεατρικές παραστάσεις, καλλιτεχνικές δραστηριότητες και πολιτιστικά δρώμενα.

Ταυτόχρονα, ο ρόλος του δεν ήταν διευθυντικός. Ζούσε και εκείνος μαζί με τα παιδιά, τα κατηύθυνε καθοδηγώντας τα και τους παρείχε συναισθηματική στήριξη. Αποκήρυξε κάθε μορφής σωματική τιμωρία που θα μπορούσε να μειώσει την αυτοεκτίμηση των παιδιών και αντιμετώπιζε κάθε παιδί ξεχωριστά, με ατομική φροντίδα, ανεξαρτήτως χαρακτήρα ή κοινωνικών καταβολών.

Η αφοσίωση του στο έργο του επισφραγίστηκε από την αυτοθυσία του κατά την διάρκεια του ολοκαυτώματος (1940-1942), όταν τα παιδιά του ορφανοτροφείου του εξαναγκάστηκαν να μεταφερθούν σε γκέτο της Βαρσοβίας. Εκεί, παρά τις εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες της πείνας και της φτώχειας, ο Κόρτσακ συνέχισε να λειτουργεί το ορφανοτροφείο διατηρώντας την τάξη και την δημοκρατική διαχείριση, προσπαθώντας παράλληλα να διασφαλίσει όσο το δυνατόν πιο ανθρώπινες συνθήκες για τα παιδιά. Παρά τις παραινέσεις να διασωθεί από την επερχόμενη εξόντωση των Ναζί, ο Κόρτσακ αρνήθηκε πεισματικά να εγκαταλείψει τα παιδιά του όπου και τον Αύγουστο του 1942, ο ίδιος και τα περίπου 200 παιδιά που ήταν μαζί του, οδηγήθηκαν σε στρατόπεδο εξόντωσης στην πόλη Τρεμπλίνκα και εκτελέστηκαν ομαδικά.

3.3 Το έργο του για τα δικαιώματα του παιδιού

«Δεν μπορούμε να διορθώσουμε το παρελθόν του παιδιού αλλά μπορούμε να επηρεάσουμε το μέλλον του»

Ο Κόρτσακ θεωρούσε ότι τα παιδιά χρειάζονται προστασία και φροντίδα, αλλά και σεβασμό στην αυτονομία τους, στα συναισθήματά τους και στις επιλογές τους. Οι ιδέες αυτές αποκρυσταλλώθηκαν μέσω της «Magna Carta Libertatis», μια θεωρητικής λίστας δικαιωμάτων που αποδόθηκε σε αυτόν μεταγενέστερα από τους μελετητές του έργου του. Επρόκειτο στην ουσία για έναν πρωτοποριακό θεωρητικό κώδικα για τα δικαιώματα των παιδιών, που διαμορφώθηκε από τον ίδιο τον Κόρτσακ μέσα από την ζωή και το έργο του. Δεν πρόκειται για έναν επίσημο νομικά δεσμευτικό «χάρτη», αλλά για έναν ηθικό και παιδαγωγικό οδηγό που πηγάζει από την πεποίθηση του δημιουργού του πως τα παιδιά είναι αυτόνομες προσωπικότητες με εγγενή αξία και δικαιώματα. Η «Magna Carta Libertatis» ήταν ριζοσπαστική θεωρία για την εποχή της, καθώς εστίαζε στην χειραφέτηση του παιδιού σε μια εποχή που τα παιδιά θεωρούνταν κατώτερα μέλη της κοινωνίας, χωρίς γνώμη και δικαιώματα.

Τα σημαντικότερα δικαιώματα του παιδιού, όπως τα εμπνεύστηκε και τα εξέφρασε ο Γιάνους Κόρτσακ αποτελούν:

- Το Δικαίωμα στο Σεβασμό: Κάθε παιδί αξίζει σεβασμό ως μοναδική προσωπικότητα, ανεξάρτητα από την ηλικία του ή τις ικανότητές του. Οι ενήλικες πρέπει να αντιμετωπίζουν τα παιδιά ως ισότιμους ανθρώπους και όχι ως "υποδεέστερους" ή "μικρούς" ενήλικες.
- Το Δικαίωμα στο Λάθος: Τα παιδιά πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να κάνουν λάθη, καθώς αυτός είναι ο φυσιολογικός τρόπος μάθησης. Οι ενήλικες δεν πρέπει να τα τιμωρούν αυστηρά ή να τα επικρίνουν για τα λάθη τους. Αντίθετα τα παιδιά θα πρέπει να μαθαίνουν μέσα από αυτά.
- Το Δικαίωμα στη Γνώμη: Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν την γνώμη τους για θέματα που τα αφορούν και αυτή η γνώμη πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη. Ο Κόρτσακ τόνιζε τη σημασία της ακρόασης και της κατανόησης της «φωνής» των παιδιών.
- Το Δικαίωμα των παιδιών στην Ιδιοκτησία: Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να κατέχουν αντικείμενα και να νιώθουν ότι τους ανήκουν. Αυτό το δικαίωμα

ενισχύει την αίσθηση της αυτονομίας και της ευθύνης απέναντι στην ιδιοκτησία του ίδιου και του άλλου.

- Το Δικαίωμα στην Ιδιωτικότητα: Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να διατηρούν προσωπικά μυστικά, να έχουν τον δικό τους χώρο και να μην υποβάλλονται σε παραβίαση της ιδιωτικής τους ζωής.
- Το Δικαίωμα στην Ευτυχία: Η παιδική ηλικία δεν πρέπει να είναι γεμάτη μόνο με καθήκοντα και υποχρεώσεις. Το παιχνίδι, η χαρά και η ξεγνοιασιά είναι βασικά δικαιώματα του παιδιού.
- Το Δικαίωμα στην Προστασία από την Αδικία: Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να προστατεύονται από οποιαδήποτε μορφή βίας, καταπίεσης ή εκμετάλλευσης, ακόμα και αν αυτή προέρχεται από ενήλικες.
- Το Δικαίωμα στην Ελευθερία της Σκέψης και της Έκφρασης: Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να σκέφτονται και να εκφράζονται ελεύθερα, χωρίς να φοβούνται την τιμωρία ή την κριτική.
- Το Δικαίωμα στη Ζωή της Παιδικής Ηλικίας: Τα παιδιά πρέπει να ζουν την παιδική τους ηλικία χωρίς να φορτώνονται με τις ανησυχίες και τις υποχρεώσεις των ενηλίκων.
- Το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και την Ανάπτυξη: Τα παιδιά πρέπει να έχουν την ευκαιρία να εκπαιδευτούν και να εξελιχθούν σύμφωνα με τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντά τους.

3.4 Το πλούσιο συγγραφικό του έργο

«Τα παιδιά δεν είναι μελλοντικοί άνθρωποι, είναι ήδη άνθρωποι»

Ο Κόρτσακ έγραψε πλήθος βιβλίων για παιδιά, αλλά και για ενήλικες, τα οποία ανέδειξαν την φιλοσοφία του για την ανατροφή των παιδιών. Η συγγραφική κληρονομιά του Κόρτσακ περιλαμβάνει συνολικά 24 βιβλία και περισσότερα από 1.400 κείμενα δημοσιευμένα σε διάφορα περιοδικά ή εφημερίδες της εποχής. Υπάρχουν επίσης λίγα χειρόγραφα δακτυλογραφημένα αλλά και έγγραφα, συμπεριλαμβανομένων των επιστολών του, συνολικά περίπου 300 στον αριθμό. Για το λογοτεχνικό του έργο ο Κόρτσακ τιμήθηκε το 1937 με το ακαδημαϊκό βραβείο «Χρυσή Δάφνη» της Πολωνικής Ακαδημίας της Λογοτεχνίας. Μερικά από τα σημαντικότερα συγγραφικά του έργα είναι:

- «Πώς να αγαπάμε ένα παιδί» (1919), τετράτομο. Αποτελέσε ένα από τα πρώτα συγγραφικά του κείμενα μέσω του οποίου έθεσε προβληματισμούς και εξέθεσε απόψεις σχετικά με την σύγχρονη παιδαγωγική.
- «Ο βασιλιάς Ματίας ο Α΄» (1923), επρόκειτο για ένα μυθιστόρημα γραμμένο για παιδιά όπου προωθείτο η αξία της δικαιοσύνης και της δημοκρατίας. Το έργο έχαιρε ιδιαίτερης αποδοχής και μεταφράστηκε σε περισσότερες από 20 γλώσσες.
- «Το δικαίωμα του παιδιού στον σεβασμό» (1929), επρόκειτο για κείμενο μανιφέστο για την αναγνώριση των παιδικών δικαιωμάτων.
- «Το ημερολόγιο του διευθυντή του ορφανοτροφείου» (The Ghetto Diary). Αποτελέσε στην ουσία το ημερολόγιο του Κόρτσακ γραμμένο κατά την διάρκεια του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου όπου καταγράφει τις δυσκολίες και τις συγκρούσεις που βίωνε κατά την διάρκεια της διαχείρισης του ορφανοτροφείου του στην πολωνική εβραϊκή κοινότητα. Πρόκειται για συγκλονιστικό ντοκουμέντο, το οποίο καταγράφει την ζωή του και την σχέση του με τα παιδιά υπό συνθήκες πολέμου και εκδίωξης.

«Διδάξτε το παιδί όχι με λέξεις, αλλά με παραδείγματα».

Σημαντικότερο έργο του Κόρτσακ θεωρείται το βιβλίο του «Πώς να αγαπάμε ένα παιδί. Πρόκειται για έναν θεμελιώδη τετράτομο οδηγό με αρχές και ιδέες για την φροντίδα και τον σεβασμό των παιδιών. Στο βιβλίο αυτό ο Κόρτσακ διατύπωσε την ανάγκη αναγνώρισης των παιδιών ως ισότιμων ανθρώπων με δικαιώματα στην αυτονομία, την αξιοπρέπεια και την προστασία. Το βιβλίο συνολικά επαναπροσδιόρισε την σχέση ενηλίκων και παιδιών, προσφέροντας μια βαθιά φιλοσοφική, αλλά και πρακτική καθοδήγηση για την διαμόρφωση μια υγιούς και γεμάτης αγάπης, για τα παιδιά, σχέσης.

Ακόμη και σήμερα, το βιβλίο είναι σημαντικό, γιατί αποτελεί πρωτοποριακή προσέγγιση στην ανατροφή των παιδιών, αναφέρεται στην Ανθρωπιστική Παιδαγωγική, αποτελεί πρακτική καθοδήγηση για γονείς και παιδαγωγούς, δίνει έμφαση στα δικαιώματα των παιδιών και θεμελιώνει τη διαχρονικότητα παρά το γεγονός ότι το βιβλίο γράφτηκε τον προηγούμενο αιώνα, οι ιδέες του παραμένουν σύγχρονες και εφαρμόζονται στην σύγχρονη παιδαγωγική σκέψη. Πρόκειται για βαθιά φιλοσοφικό και ανθρωπιστικό έργο που συνεχίζει να αποτελεί πηγή έμπνευσης

για γονείς, δασκάλους και επιστήμονες της εκπαίδευσης. Τονίζει ότι η αγάπη για το παιδί είναι ενεργητική και όχι παθητική, ότι το παιδί έχει τις δικές του σκέψεις και συναισθήματα και ότι η πειθαρχία θα πρέπει να βασίζεται στον σεβασμό και όχι στον φόβο. Ειδικότερα, οι τιμωρίες δεν βοηθούν το παιδί να μάθει, παρά μόνο η υποστήριξη και η καθοδήγηση.

Στην περιγραφή των πρωτοποριακών δραστηριοτήτων του Κόρτσακ δεν μπορεί να απουσιάζει η εικόνα ενός ιδιαίτερου φαινομένου της δικής του εποχής, της έκδοσης δηλαδή του πρώτου παιδικού περιοδικού. Η «Μικρή Επιθεώρηση» (Mały Przegląd) κυκλοφορούσε ως εβδομαδιαίο ένθετο της μεγάλης τιράζ εφημερίδας της εβραϊκής αστικής τάξης, Η «Επιθεώρησή μας» (Nasz Przegląd), που εκτυπωνόταν στην πολωνική γλώσσα. Το περιοδικό αυτό αποτελούσε ένα τεράστιο βήμα προς το μέλλον. Ως προοριζόμενο για μικρούς αναγνώστες και με υλικό γραμμένο από μικρούς συντάκτες, ήταν μια επίσημη είσοδος των παιδιών στο δημόσιο περιβάλλον. Κυκλοφορούσε από το 1926 μέχρι το ξέσπασμα του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, το 1939.

«Δεν υπάρχουν παιδιά-υπάρχουν άνθρωποι. Αλλά με διαφορετική κλίμακα, διαφορετικά μέτρα και διαφορετικές ανάγκες»

Το πιο γνωστό έργο του για τα δικαιώματα του παιδιού είναι το «Το Δικαίωμα του Παιδιού στον Σεβασμό», που δημοσιεύθηκε το 1929. Πρόκειται για ένα μανιφέστο που εκφράζει τις βαθιές πεποιθήσεις του Κόρτσακ σχετικά με την θέση του παιδιού στην κοινωνία και ως εκ τούτου την πλήρη ανάγκη για αναγνώριση των δικαιωμάτων του, υπογραμμίζοντας την πεποίθηση για μια νέα ηθική στην σχέση μεταξύ ενηλίκων και παιδιών, βασισμένη στην συνεργασία και τον αμοιβαίο σεβασμό. Το έργο αποτελεί θεμελιώδη συνεισφορά στην ανάπτυξη της φιλοσοφίας για τα δικαιώματα των παιδιών και η επίδραση του στην θεμελίωση της σύγχρονης θεωρίας των δικαιωμάτων του παιδιού που επηρέασε την «Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του παιδιού της Κοινωνίας των Εθνών» (1924) και την «Σύμβαση των Δικαιωμάτων του παιδιού του ΟΗΕ» (1989).

Κύριες ιδέες του συγκεκριμένου έργου αποτελούν:

- Το δικαίωμα στο σεβασμό της προσωπικότητας του παιδιού: Ο Κόρτσακ υποστηρίζει ότι ο σεβασμός προς το παιδί περιλαμβάνει την αποδοχή της μοναδικότητάς του και την κατανόηση των αναγκών του.

- Το δικαίωμα στο σεβασμό της ανεξαρτησίας: στο βιβλίο υποστηρίζεται ότι τα παιδιά πρέπει να έχουν την δυνατότητα να παίρνουν αποφάσεις και να μαθαίνουν από τα λάθη τους, πάντα μέσα σε ένα ασφαλές και υποστηρικτικό περιβάλλον, έχοντας το δικαίωμα στο λάθος και την άγνοια ή το λάθος.
- Το δικαίωμα στο παιχνίδι και την ευτυχία: για τον Κόρτσακ το παιχνίδι δεν είναι πολυτέλεια, αλλά απαραίτητο στοιχείο της ανάπτυξης ενός παιδιού. Η ευτυχία του παιδιού πρέπει να αποτελεί κεντρικό μέλημα της οικογένειας, του σχολείου και της κοινωνίας.
- Το δικαίωμα στην προστασία από την καταπίεση: τα παιδιά δεν πρέπει να γίνονται αντικείμενα καταπίεσης είτε από ενήλικες είτε από άλλα παιδιά. Ο Κόρτσακ εστιάζει στην καταπολέμηση της βίας και της αδικίας, ανεξαρτήτως της μορφής τους.
- Το δικαίωμα των παιδιών να εκφράζουν την γνώμη τους: Τα παιδιά πρέπει να έχουν φωνή και πρέπει να ακουστούν. Η γνώμη τους, ακόμα και αν φαίνεται "ανώριμη", έχει αξία και πρέπει να λαμβάνεται υπόψιν.
- Η ευθύνη των ενηλίκων προς τα παιδιά: στο βιβλίο γίνεται αναφορά στο ότι οι ενήλικες έχουν καθήκον να καθοδηγούν τα παιδιά χωρίς να τα καταπιέζουν. Ο Κόρτσακ, μέσω του συγγράμματος αυτού επικρίνει αυστηρά την αυταρχική εκπαίδευση και τονίζει την σημασία της ενσυναίσθησης και της κατανόησης ως αντίβαρα στον αυταρχισμό.
- Ο σεβασμός προς το μέλλον του παιδιού: για τον Κόρτσακ τα παιδιά αποτελούν την βάση για το μέλλον της κοινωνίας. Οι ενήλικες έχουν ευθύνη να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον όπου τα παιδιά μπορούν να μεγαλώσουν υγιή, δημιουργικά και με αυτοπεποίθηση.

Οι ιδέες του Κόρτσακ για τον σεβασμό και την ισότητα δεν εξαντλούνται μόνο στα παιδιά αλλά αποτελούν πρότυπο για την προστασία των δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων ενώ οι αντιλήψεις του για την δικαιοσύνη, την αξιοπρέπεια και την ενσυναίσθηση ως κεντρικές ιδέες, ενσωματώνονται διαρκώς σε διεθνείς συμβάσεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

3.5 Οι επικρίσεις που δέχθηκε για το έργο του

«Σεβαστείτε τα μυστικά του παιδιού. Αφήστε το να κρατήσει τα όνειρα και τις απογοητεύσεις για τον εαυτό του»

Παρόλο που ο Γιάνους Κόρτσακ είναι σήμερα αναγνωρισμένος ως πρωτοπόρος στην αγωγή, την παιδαγωγική και στην θεμελίωση των δικαιωμάτων του παιδιού σε πανανθρώπινη κλίμακα, το έργο του δεν ήταν πάντα απαλλαγμένο από επικρίσεις. Τόσο οι ιδέες όσο και οι πρακτικές του θεωρούνταν ιδιαίτερα ριζοσπαστικές για την εποχή του, προκαλώντας διαφωνίες και αντιδράσεις από διάφορες πλευρές διανοουμένων της εποχής.

Ορισμένοι παιδαγωγοί, κοινωνικοί λειτουργοί και συντηρητικοί εκπαιδευτικοί της εποχής του, έβρισκαν τις ιδέες του Κόρτσακ ιδιαίτερα φιλελεύθερες ή ουτοπικές, ειδικά σχετικά με την αντίληψη του περί αυτονομίας των παιδιών αλλά και σχετικά με την ανάγκη αναγνώρισης των παιδικών δικαιωμάτων. Οι δημοκρατικές πρακτικές που ασκούσε στα ορφανοτροφεία χαρακτηρίζονταν ως υπονομευτές της «φυσικής» ιεραρχίας μεταξύ ενηλίκων και παιδιών που έδιναν υπερβολική εξουσία στα παιδιά, αποδυνάμωναν την εξουσία των γονέων και των δασκάλων προς αυτά και οδηγούσαν σε σύγχυση των παιδιών, θολώνοντας τα όρια μεταξύ παιδικής ηλικίας και ενηλικίωσης. Η απόρριψη από τον Κόρτσακ των παραδοσιακών πειθαρχικών μεθόδων αγωγής, θεωρούνταν ως υπερβολική χαλαρότητα που θα μπορούσε να οδηγήσει σε ανυπακοή ή έλλειψη ορίων ενώ η άποψη του για την ανάγκη ενεργούς συμμετοχής των παιδιών στις αποφάσεις που τα αφορούσαν, απορρίπτονταν λόγω της επικρατούσας αντίληψης περί ανωριμότητας των παιδιών.

Έτσι λοιπόν, παρά τις επικρίσεις που δέχθηκε ο Κόρτσακ, οι ιδέες και οι πρακτικές του αποδείχθηκαν διαχρονικές και προφητικές και θεωρούνται σήμερα θεμέλιοι λίθοι στην σύγχρονη παιδαγωγική και στην φροντίδα των παιδιών γενικότερα. Οι επικρίσεις αυτές, αντανakλούσαν στις κοινωνικές και πολιτισμικές προκαταλήψεις της εποχής ενώ το όραμα του Κόρτσακ συνέβαλε στην θεμελίωση μιας πιο ανθρώπινης και δίκαιης προσέγγισης για την παιδική ηλικία γενικότερα.

4. Η συνεισφορά του στην εξέλιξη της παιδαγωγικής σκέψης

Ο Γιάνους Κόρτσακ, ιατρός, παιδαγωγός, συγγραφέας και κοινωνικός ακτιβιστής, υπήρξε μία από τις πιο επιδραστικές προσωπικότητες στην ιστορία της παιδαγωγικής σκέψης. Η συνεισφορά του στην εξέλιξη της παιδαγωγικής είναι καθοριστική, καθώς προώθησε την έννοια του παιδιού ως υποκείμενο με δικαιώματα και ενεργό συμμετοχή στη διαδικασία της μάθησης.

Υπογραμμίζεται, ότι ο Κόρτσακ θεωρείται ένας από τους πιο σημαντικούς παιδαγωγούς του 20ου αιώνα με το έργο του να επικεντρώνεται κυρίως στην προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών και της αξιοπρεπούς διαβίωσής τους. Οι ιδέες του ασκούν σημαντική επίδραση στην ανάπτυξη και εξέλιξη της σύγχρονης παιδαγωγικής σκέψης καθώς και της θεμελίωσης των δικαιωμάτων των παιδιών, ακόμα και στην σύγχρονη κοινωνία.

Η παιδαγωγική του φιλοσοφία συνδύαζε τη βαθιά ανθρωπιστική προσέγγιση με την κοινωνική πραγματικότητα της εποχής του, ενώ επηρέασε σημαντικά τα κινήματα για τα δικαιώματα του παιδιού, μεταξύ των οποίων η «Νέα Αγωγή» (New Education) και η ιδέα της δημοκρατικής εκπαίδευσης. Το κίνημα της Νέας Αγωγής έδινε έμφαση στην ελευθερία, την αυτονομία, τη συμμετοχή και τη δημιουργικότητα των μαθητών, ενώ αντίθετα από τη στατική και αυταρχική εκπαίδευση του παρελθόντος, προωθούσε μια παιδαγωγική που λάμβανε υπόψη τις συναισθηματικές και ψυχολογικές ανάγκες των παιδιών. Υπογραμμίζεται ότι, τα δημοκρατικά σχολεία είχαν σημαντική παρουσία στην κοινωνία της εποχής, με την υποστήριξη διεθνών οργανισμών όπως η Κοινωνία των Εθνών.

Η έννοια των δημοκρατικών σχολείων, που αναπτύχθηκε κυρίως στα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα, ενσωματώνει την παιδαγωγική φιλοσοφία του Κόρτσακ. Αυτά τα σχολεία τόνιζαν τη συμμετοχή όλων των μαθητών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τη δημιουργία μιας εκπαιδευτικής κοινότητας όπου η ισότητα και η ελευθερία ήταν θεμελιώδεις αρχές. Ο Κόρτσακ προώθησε τη δημοκρατία και την ισότητα στην καθημερινή ζωή του Ορφανοτροφείου, όπου τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να ψηφίζουν για σημαντικά ζητήματα, όπως οι κανόνες της καθημερινής ζωής και η διευθέτηση των υποθέσεών τους. Αυτή η διαδικασία, που ενθάρρυνε την υπευθυνότητα και την αλληλεγγύη, ήταν πρόδρομος για τα ιδανικά των δημοκρατικών σχολείων.

Η Κοινωνία των Εθνών (League of Nations), η οποία ιδρύθηκε μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αποτέλεσε ένα διεθνές πλαίσιο για την προώθηση της ειρήνης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της διεθνούς συνεργασίας. Η εργασία του Κόρτσακ εντός του Ορφανοτροφείου και η υπεράσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού συνέπεσαν με τις διεθνείς προσπάθειες για την ευημερία και την προστασία των παιδιών. Το έργο του Κόρτσακ για τα δικαιώματα του παιδιού συνδέθηκε με τις διεθνείς πρωτοβουλίες της Κοινωνίας των Εθνών, όπως η διακήρυξη για τα δικαιώματα του παιδιού το 1924, η οποία ενσωμάτωνε αρχές που προώθησαν τη φροντίδα, την προστασία και τη συμμετοχή των παιδιών στην κοινωνία.

Ο Κόρτσακ, μάλιστα, υπήρξε ένας από τους πρώτους που επεσήμανε την ανάγκη για μια παιδαγωγική προσέγγιση που θα λάμβανε υπόψη την αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα του παιδιού σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς θεωρούσε τα παιδιά ως ενεργά μέλη της κοινωνίας και όχι ως απλούς δέκτες φροντίδας και εκπαίδευσης. Η δράση του συνέβαλε στη διαμόρφωση της αντίληψης για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία αργότερα ενσωματώθηκε στις διεθνείς συμβάσεις και τις πολιτικές του ΟΗΕ.

Ένα από τα πιο σημαντικά έργα του Κόρτσακ είναι το βιβλίο του «Το Δικαίωμα του Παιδιού στο Σεβασμό» (The Rights of the Child), το οποίο αποτελεί έναν από τους πρώτους σημαντικούς θεωρητικούς πυλώνες για την παιδαγωγική προσέγγιση των δικαιωμάτων του παιδιού. Ο Κόρτσακ υποστήριξε ότι το παιδί πρέπει να συμμετέχει στη ζωή του σχολείου και της κοινωνίας με τρόπο ενεργό και να έχει λόγο στις αποφάσεις που το αφορούν. Αυτή η προσέγγιση αποτέλεσε προπομπό για την ανάπτυξη της παιδαγωγικής σκέψης σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού και επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού του 1959 από τον ΟΗΕ. Το έργο του Κόρτσακ για τα δικαιώματα του παιδιού εφαρμόζεται πλέον σε εθνικές πολιτικές για τα δικαιώματα του παιδιού, αλλά και σε ευρύτερες κοινωνικές δράσεις για την συμπερίληψη των μειονοτήτων και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων την ίδια ώρα που οι παιδαγωγικές του αρχές έχουν ενσωματωθεί στα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα για να προάγουν την συμμετοχική μάθηση, την δημοκρατία αλλά και την διδασκαλία των παιδικών δικαιωμάτων.

Επιπλέον, ο Κόρτσακ είχε αναπτύξει μια σύγχρονη παιδαγωγική που επικεντρωνόταν στην υποστήριξη της συναισθηματικής και ψυχικής ανάπτυξης των παιδιών, κατανοώντας τις ανάγκες τους και την ψυχολογική τους διάσταση. Με τον

τρόπο αυτό, ο Κόρτσακ ανέδειξε την ανάγκη για μια ολοκληρωμένη παιδαγωγική προσέγγιση που θα ανταποκρίνεται τόσο στις διανοητικές όσο και στις συναισθηματικές ανάγκες των παιδιών.

Η παιδαγωγική σκέψη του Γιάνους Κόρτσακ δεν περιορίζεται μόνο στην παιδαγωγική θεωρία, αλλά συνεχίζει να επηρεάζει τις σύγχρονες παιδαγωγικές πρακτικές. Η έννοια της αξιοπρέπειας, των δικαιωμάτων του παιδιού και της ανάγκης για συμμετοχή του στην εκπαιδευτική διαδικασία παραμένει σημαντική σήμερα, καθώς πολλές σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες τονίζουν τη σημασία της συναισθηματικής και κοινωνικής διάστασης της εκπαίδευσης.

Το έργο του Κόρτσακ συγκινεί και ταυτόχρονα αποτελεί έμπνευση για κάθε δάσκαλο και παιδαγωγό και οι ιδέες του αποτελούν θεμέλιους λίθους της σύγχρονης παιδαγωγικής σκέψης, τόσο για την αξία, τον σεβασμό και την αγάπη των μοναδικών προσωπικοτήτων των παιδιών, όσο και για την θεμελίωση των δικαιωμάτων τους.

Η κληρονομιά του Κόρτσακ είναι ανεκτίμητη και η επιρροή του συνεχίζεται στον τομέα της παιδαγωγικής και της εκπαιδευτικής πολιτικής, επισημαίνοντας την ανάγκη για τη μεταχείριση των παιδιών με σεβασμό και αξιοπρέπεια. Η εκπαιδευτική του φιλοσοφία συνδέεται στενά με την πρόοδο του παιδικού δικαίου και της σύγχρονης αντίληψης για τα δικαιώματα του παιδιού.

5. Συμπεράσματα

Η παιδαγωγική σκέψη του Κόρτσακ επηρέασε την εξέλιξη της σύγχρονης εκπαίδευσης και επηρέασε θεμελιώδεις παιδαγωγικές αντιλήψεις που συνδέονται με τα δικαιώματα του παιδιού, τη δημοκρατική εκπαίδευση και τη συμμετοχή των παιδιών στην κοινωνία. Η σχέση του Κόρτσακ με τα κινήματα της Νέας Αγωγής και τα δημοκρατικά σχολεία, καθώς και η σύνδεση του έργου του με τις διεθνείς προσπάθειες της Κοινωνίας των Εθνών για την προστασία των παιδιών, καθιστούν τη συνεισφορά του σημαντική στην ανάπτυξη της παιδαγωγικής σκέψης του 20ού αιώνα και της σύγχρονης παιδαγωγικής θεωρίας.

Ο «Γέρο-δόκτωρ» αφιέρωσε εξ ολοκλήρου τη ζωή του στα παιδιά. Στο στόχαστρο όλων των δραστηριοτήτων τοποθετούσε πάντα το αξιοπρεπές παρόν και το άξιο μέλλον των μικρών ανθρώπων. Με κάθε ενέργειά του πότιζε λουλούδια, τα λουλούδια του, τα λουλούδια του κόσμου αυτού. Επιδιώκοντας να είναι πάντα ανθισμένα.

6. Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία:

Πλιόγκου, Β., & Καρακατσάνη, Δ., (2020). *Σύγχρονες τάσεις στην παιδαγωγική θεωρία και πρακτική*, Θεσσαλονίκη, Gutenberg

Ξένη βιβλιογραφία:

Arnon, J., (1983). Who was janusz korczak?. *Interchange*, 14(1), 23-42.

Berding, J. W., (2004). Janusz Korczak What it Means to Become an Educator. *Encounter*, 17(4).

Eichsteller, G. (2009). Janusz Korczak—his legacy and its relevance for children's rights today. *The International Journal of Children's Rights*, 17(3), 377-391.

Godawa, G. (2024). Janusz Korczak's work on child protection and its contemporary implications. *Hungarian Educational Research Journal*.

Janiak, A., & Rynio, A. (2014). Topicality and Relevance of Janusz Korczak's Pedagogical Approach to Children and Their Upbringing.

Korczak, J. (1992). *When I am little again; and, The child's right to respect*. University Press of America.

Kwiatkowska, I., (2022) *Janusz Korczak's Educational Thought: A Critical Review*

Kwiatkowska-Tybulewicz, B. (2022). From Janusz Korczak's democratic pedagogy to Sharon Lockhart's artistic project: pedagogical inspiration in contemporary art. *International Journal of Art & Design Education*, 41(3), 389-402.

Sławińska, A., (2024) *The Influence of Korczak's Pedagogical Philosophy on Modern Education*

Tsabar, B. (2021). *Trust, Respect, and Forgiveness: The Educational Philosophy of Janusz Korczak*. *Educational Theory*, 71(5), 609-629.

Veerman, P. E. (1992). *Janusz Korczak and the Right of the Child to Respect*. In *The Rights of the Child and the Changing Image of Childhood* (pp. 93-111). Brill Nijhoff.

Ηλεκτρονικές πηγές:

Humanium, www.humanium.org

UNICEF, www.unicef.org

United States Holocaust Memorial Museum, www.ushmm.org.

Yad Vashem, www.yadvashem.org